

Corxofat, V. carxoja

COS, r, 'part material dels organismes animats', de l'antic *cors*, que prové del ll. *CORPUS*, -*PŌRIS*, n., id. □ I.^a doc.: *cors*, orígens (Homilies); *cos* S. XIV.

«Enaix com lo *cors* mor si no à pa terrenal, aitam-bé mor l'arma si no à pa celestial, aizò és la paraula de Déu», «si la fe és malauta —zo és la nostra ànima, qui és e-l nostre *cors*— per nul pecad que lo *cors* aja feït, la mare, zo és la nostra carn, deu clamar mercé a Déu --» (f° 6r8, 8r8). La forma *cors* és general en les obres del S. XIII i la major part del XIV, com en Jaume I, Eiximenis (*DComp.*, Bof., 320.6), Llull: repetidíssim en totes les obres d'aquest.¹ Aquesta forma seguí en ús, p. ex. en el *Tirant* i encara en obres posteriors.

Per més que és segur que llavors era ja *cos* la forma de la llengua parlada: la que JRoig aparia en rima: «altra -s cuydava, / no -s talayava / sa muller fos: / prestà-li ·l *cos*; / ben contentada / restà, prenyada / --» (*Spill*, 8714). Prova flagrant del caràcter artificial de la r, ja per aquell temps, és que en els sermons de StVicentF, si bé els amanuenses se senten encara obligats a respectar la forma considerada ortogràfica (*cors*, *Quar.*, 258.60), altres vegades se'ls escapa *cosos* (258.55), i en altres passatges obceixen a contrasentit les instruccions dels mestres posant *còrsors* (*Quar.*, 258.62, *Serm.* II, 117.26). I això és, en efecte, el que trobem, ja abans, en textos del S. XIV escrits per gent de llenguatge descurat, com escribes de certs docs. (*cos* a. 1330, *CoDoACA* VIII, 181; *cosos*, *BSAL* IX, 145) o de grafia anàrquica, com la curiosa cacografia de la *Questa* de Reixac (*cos*, 9.1, 11.28).

Per a accs. particulars i frases fetes bastarà remetre als rics articles dels *DAG.*, *AlcM* i *DBal*. Hi faig poques addicions. En la llengua antiga és notable l'ús gramaticalitzat o pronominal, en virtut del qual *cos*, partint de la idea de 'persona', es convertí en una eina gramatical identificadora o de reforç emfàtic: el *cos* de --, *son cos*, *aquest cos* (cf. *AlcM*, § 5; i en castellà antic, *DCEC* I, 970b37-41): *ell son co(r)s* 'ell en persona', molt repetit antigament en Llull (*L. de Meravelles*, etc.), en Muntaner, i fins en un text tan vulgar com la *Questa* de Reixac (com posà de talleu V. Todesco, *MiscAlcover*, 109): «lo Rey son *cos* vench al Siti Perilós» (9.1), «lo Rey son *cos* ach paor què no tornàs a ira» (11.28), a tots dos passatges traduint *li Rois meismes*: més notable encara en tant que aqueixa construcció (*lui son cors*) havia també estat corrent en el francès medieval, ço que valdria com a indicatiu que no sols no era un calc d'un ús estranger sinó que en la nostra llengua tingué vitalitat més duradora que a França: de fet encara se sent a mallorquins vells, en les formes que Moll explicà a Todesco en la nota citada.

Cos esdevé un sinònim de 'cadàver' en molts usos i modismes de soca popular (*AlcM*, § 6-8), especialment en afers litúrgics o eclesiàstics: «que de la dita almoyna sien comprats e fets dos draps bells, ab senyal del dit offici, la un dels quals servescha a *corsors* grans,

e l'altre a albats», doc. de 1380 (*CoDoACA* XI, 193); *ser cos* 'ser mort': «se ferí de ple a ple l'amo, y al cap de dos dias era *cos*», Vidal Valenciano: transcendeix, doncs, de l'ús eclesiàstic al pagesívol i comarcal, de manera que una caverna de la vall de Lavansa (on es feren troballes sepulcrales) porta el nom de *La 'Spuga dels Cossos* (1964). És clar que això ha tingut aplicació més gran en el camp de la superstició i de les creences —veres o falses—, aplicat sovint a despulles sacres (Eiximenis), particularment en la combinació *cos sant*, que després es desvia entre els menorquins ingenus designant «un aparegut de l'altre món, de part de Déu» (Ferrer Guinart, *RondMen.*, 216); en forma llatina *corpus sant* s'usa (suposo entre mariners) per anomenar el 'foc de Sant Telm', com anota EdFontserè en el seu exemplar del *DOrt*.

Per a la locució balear *entregar-se amb cos i cordes* 'sense reserves, del tot', veg. *BDLC* XIV, 342, i *AlcM*, § u: evoca l'acte d'enterrar en un fossar pregon, baixant-hi la caixa amb cordes? probt., més aviat, deformació d'una llatínada *corpora et corda* 'cossos i cors'.

DERIV.: *Cossar*, *cosat* [no Lab. 1839; escr. Renaix.: sovint en Noller, *AlcM*], *descossat* («vostès, els homes, no saben que res desfigura tant com anar *descossada*, que res afavoreix tant com una cotilla ben feta», Noller, *Vilaniu*, 106). *Cossaró* i altres intensius o graduatoris (*cossegàs*, 1803 Belv., *cosàs*, etc.). *Cosset* 'cos petit' (JRoig, *Spill*, 3599), 'peça de vestir', especialment de les dones [1434] o dels infants de bolquers (així força estès en el Princ., fins a l'Alt Pallars: Farrera, 1933).

Cossatge 'espècie de cotilla' (en aquesta accepció és més aviat *corsatge*, sobretot rossellonès i manllevat del francès *corsage*), 'disposició del cos' [Labèrnia 1839], i de la noció de 'conjunt del cos' deu venir el nom que donen als cretins a Camprodon (*DAG.*) i Cerdanya (*AlcM*), com si diguéssim 'aquells que són com una entitat corpòria sense ànima, a tall de cadàvers animats' (format com *coratge* de *cor*). *Cosselet* [1523], «lo peto o *coçalet*: thorax ferreus; *coçalet* de cuyro de bou bollit: thorax bubalinus», OPou (*ThPu.*, 171), pres del fr. *corselet*, dim. de *cor(p)s*.

Corpus, abreviació de *corpus Christi* 'cos del Crist', llatí eclesiàstic tant per al de l'Eucaristia [1376], com per a la festa que en commemora la institució [c. 1500], d'on *flor de còrpu* 'espècie de sempreviva silvestre o campànula seca', que deu florir per *Corpus*, Cadaqués, 1964.

Còrpora, semi-cultisme, del ll. *corpōra* 'cossos', plural de *corpus*, -*oris*: començà funcionant com a plural català: «e la *còrpora* de molts -santz ab Christ resuscitaren», *VidesR* en la primitiva versió mètrica restituïda (que els mss. en prosificar substitueixen per *cors* o *cosos*, f° 83r2, n. 53; cf. vol. I, p. 15). Modernament, però, s'usa com una espècie d'intensiu, afectiu i emfàtic, de *cos*: de primer aplicat als membres d'una peça d'aviram menjada [S. xv, i avui mall., *AlcM*]: cf. Arx. Ll. Salvador, 227 (veg. cita en *GALLERA*) i eiv. «tronco del cuerpo» (PzCabreró); en el Princ. simplement ponderador i accentuant l'oposició